

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן
מליובאוויטש

ט"ו באב

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות ששים ואחת לבריאה

שנת המאה להולדת כ"ק אדמו"ר מה"מ

לזכרון

כ"ק הרה"ג והרה"ח ומקובל רב פעלים

לתורה ולמצות ורבים השיב מעון

ר' לוי יצחק ז"ל

שניאורסאהן

אביו של כ"ק אדמו"ר מה"מ

אשר נאסר והגלה על עבודתו

בהחזקת והפצת היהדות

ונפטר בגלות

ביום כ"ף לחודש מנחם אב

שנת ה'תש"ד

ט"ו באב *

ביאורים לפרקי אבות

הסתכל בשלשה דברים

יש לומר ש"שלשה דברים" (סתם) רומז לגאולה השלישית ובית המקדש השלישי, גאולה משולשת ובית המקדש משולש, שכולל שתי המעלות דגאולה ראשונה ושני, בית המקדש ראשון ושני, ושניהם יחד.

הסתכל בשלשה דברים — היינו עיון והתבוננות, בהעמקה יתירה³⁶, בגאולה השלישית והמקדש השלישי, מתוך צפי' והשתוקקות מיוחדת, "אחכה לו בכל יום שיבוא"³⁷, שיבוא בכל יום, ביום זה ממש. ומה גם כשעומדים על סף הגאולה, שההסתכלות היא ביתר שאת וביתר עז.

וההסתכלות זו פועלת שלימות בכל עניני העבודה, שנכללים ב"שלשה דברים" — תורה עבודה וגמילות חסדים³⁸, שקיומם על ידי מחשבה דיבור ומעשה — כך שהעבודה אינה באופן של התחלקות, אלא באופן של בלי גבול, ומצד העדר ההגבלה ישנה השלימות בכל הקוין.

ועל דרך זה לגבי סור מרע:

ואין אתה בא — בדרך ממילא, האדם אינו צריך לעסוק בשלילת הרע. לידי עבירה — גם דבר שעלול להביא לידי עבירה, כגון תאוות היתר, מושלל בדרך ממילא, מצד ההסתכלות בעניני הגאולה. וזהו מעין ודוגמת ימות המשיח, שאז "כל המעדנים מצויין כעפר"³⁹, כעפר דייקא, שאין לו שום חשיבות, מכיון ש"לא יהי עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד"⁴⁰.

(36) ראה שו"ע אדמו"ר הזקן או"ח סקכ"ח סל"ו. (37) נוסח אני מאמין הנדפס בסידורים. (38) לעיל פ"א מ"ב. (39) רמב"ם סוף הלכות מלכים. (40) ספ"ה ש תנש"א ח"ב עמ' 748.

א. עס שטייט אין משנה (סוף מס' תענית י'): אמר רשב"ג לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפרים שבהן בנות ירושלים (וי"ג — בנות ישראל¹) יוצאות בכלי לבן שאולין .. וחולות בכרמים, ומה היו אומרות בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך אל תתן עיניך בני תן עיניך במשפחה, שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל² ואומר תנו לה מפרי ידי והללוה בשערים מעשי³.

דארף מען פארשטיין:

(א) פון די פסוקים אין דא א ראי' נאך אויף דעם וואס זיי האָבן געזאָגט. אל תתן עיניך בנוי' — ווייל, שקר החן והבל היופי' — אָבער ניט אויף דעם המשך — זייער זאָגן. תן עיניך במשפחה⁴. ואדרבה: אין די פסוקים אין מפורש, אשה יראת ה' היא תתהלל⁵, והללוה בשערים מעשי⁶ — אָז איר מעלה באַשטייט אין יראת ה' און מעשים, און ניט (בלויז) אין יחוס משפחה⁷.

(1) וסיום מס' תענית. — וראה גם סיום מס' תענית (ירושלמי ובבלי) בלק"ש חכיד (ע' 57 ואל"ף).

(2) כו, ב.

(3) ראה שניי נוסחאות למשניות, ושיג' ולהעיר ממודל עתידה ירושלים שתתמשש בכל ארץ ישראל (יל"ש ישע"י רמז חג). שה"ש (ו, ד) רעית' .. נאה כירושלים. מדרש שה"ש וזטא פ"א: ע' שמות קרא לירושלים כר עיר ישראל כר הר מרום ישראל כר.

(4) משלי לא, ל.

(5) שם, לא.

(6) ולהעיר, שבידו ריף ועוד (ראה דק"ס) לא הובא הפסוקים.

(7) בתרי"ט מפרש, שמן הסתם המיחסות הן יראת ה' (וראה גם עץ יוסף לע"י שם) — אבל לפי, תן עיניך במשפחה הוא רק טפל ואמצעי

די קשיא איז נאך שטאַרקער: אין דער ברייתא¹ (אויף דער משנה) שטייט, אָז — יפיופות שבהן מה היו אומרות תנו עיניכם ליופי כר מיוחסות .. אומרות תנו עיניכם למשפחה כר מכוערות .. אומרות קחו מקחכם לשום² שמים כר³ אָז — בלויז די מיוחסות האָבן געזאָגט, תנו עיניכם למשפחה⁴, היינט ווי זאָגט די משנה באופן סתמי, בנות ירושלים .. אומרות .. תן עיניך במשפחה⁵ ?

ב. מפרשים⁶ לערנען, אָז אויך אין משנה זיינען אָנגעדייטעט (ברמז) די דריי פאַרשידענע אמירות פון די דריי

להשיג אשה יראת ה', ומלשון המשנה, אל תתן עיניך בני תן עיניך במשפחה משמע, שהעיקר כאן היא מעלת המשפחה. אבל להעיר מהגירסא בדק"ס (הובא בשי"ג שם), ואל תתן עיניך במשפחה. (7) בסיום המס' (לא, א). — בע"י הוא בשניינים. ואכ"מ.

(8) בע"י — לשם.

(9) וכן מפורש בהערתק לשון המשנה בגמרא שם (בתחילת הפסקא), מיוחסות שבהן היו אומרות בחור וכר'. אבל בע"י גריס, ומה היו אומרות בחור וכר'. וראה דק"ס שם.

(10) אלי רבה לשריץ אר"ח סתק"ס סק"י (נעתק בענף יוסף לע"י כאן. וראה גם דק"ס — נעתק בשניי נוסחאות למשניות כאן). וכן פ"ר הרמב"ם בפייהם (ונעתק בתרי"ט כאן) — אבל רק ב' בבות הראשונות (שא נא עיניך כר' אומרות היסות, ואל תתן כר' אומרות המיוחסות). ולהעיר מגירסת הירושלמי כאן (בסוף המס').

(1) במשניות הרמב"ם (סאפ"ח) לא הובאו הפסוקים (ראה לעיל הערה 5).

חסדים, שקיומם ע"י ג' הלבושים דמחשבה דיבור ומעשה — שהעבודה אינה באופן של התחלקות, אלא באופן של בלי גבול, ומצד העדר ההגבלה ישנה השלימות בכל הקוין¹⁷.

(משיחות ש"פ וארחנן, שבת נחמו, ט"ז מנחם-אב תנש"א)

סוגי בנות ירושלים וואס ווערן אויסגע-
רעכנט אין דער ברייתא —

די ווערטער, שא נא עיניך וראה מה
אתה בורר לך זאגן די, 'יפיפיות', אז
מען זאל זען זייער יופי (און ווי דער
המשך אין ברייתא — שאין האשה אלא
ליופי): „אל תתן עיניך בנוי תן עיניך
במשפחה זאגן די, מיוחסות: און די
„מכוערות“, וואס האבן (ניט קיין חן)
וואס קומט מצד) יחוס, און ניט קיין יופי,
נאר) בלויז „מעשים טובים“, זאגן „שקר
החן והבל היופי אשה יראת ה' היא
תתהלל ואומר תנו גו' ויהללוה בשערים
מעשי“ (ע"ז ווי עס שטייט אין ברייתא
אז זיי זאגן „קחו מקחכם לשום שמים“).

ועפ"ז איז פארענטפערט בדרך ממילא
אויך די ערשטע תמי' (הגיל סעיף א) —
ווייל די פסוקים וואס ברענגען זיך אין
דער משנה זיינען ניט אלס רא"י אויף
דער פריער דערמאנטער אמירה, נאר א
באזונדער אמירה (פון די „מכוערות“).

דער פירוש איז אבער ניט גלאטיק
(— אין פשטות לשון המשנה), ווייל:

(א) פון סתימת לשון המשנה — „בנות
ירושלים .. ומה היו אומרות כו" — איז
משמע, אז אלץ וואס שטייט ווייטער איז
די אמירה פון „בנות ירושלים“ סתם
(אלע).

(ב) פארוואס ברענגט די משנה פרטים
און דוקא די פרטים פון די אמירות פון
יעדן סוג, און ניט דעם לשון און די
פרטים שבברייתא? — ואדרבה, לכי-
אורה וואלט געווען מתאים אז די משנה,
וואס איז „דבר קצר וכולל ענינים
רבים“ זאל ארויסברענגען די נקודה
הכללית פון יעדער אמירה — „יפיפיות
אומרות תנו עיניכם ליופי מיוחסות

אומרות תנו עיניכם למשפחה מכוערות
אומרות קחו מקחכם לשיש, און די
ברייתא זאל דערנאך מוסיף זיין (אויף
דער משנה) די פרטי האמירה: „בחור
שא נא וכו'“: „אל תתן עיניך בנוי“:
„שקר החן .. בשערים מעשי“ [ובפרט
אז באופן זה וואלט אויך די משנה
(כמעט אז תוספת ואריכות) קלאר
ארויסגעבראכט אז דאס זיינען דריי
באזונדערע אמירות פון דריי סוגי בנות
ירושלים].

דעריבער איז מסתבר צו לערנען די
משנה, אז „מה היו אומרות“ (אלע בנות
ירושלים היוצאות) באציט זיך צום גאנצן
המשך פון די ווייטערדיקע רייד: און די
ברייתא איז מוסיף אויף דער משנה און
מפרט, אז אין צוגאב צו דער אמירה
וואס אלע בנות ירושלים האבן געזאגט,
האט יעדער סוג באזונדער צוגעגעבן
נאך אז אמירה וואס איז בהתאם צו די
בנות פון דעם סוג אליין.

ג. אויך אין דער ברייתא דארף מען
פארשטיין:

(א) וואס פאר אז ארט האט די אמירה
(פון די „יפיפיות“), תנו עיניכם ליופי?
— ס'איז דאך א הוראה בתורה, שקר
החן והבל היופי. ובפרט אז די
„יפיפיות“ גופא זאגן דאך (ווי עס שטייט
אין משנה), „אל תתן עיניך בנוי .. שקר
החן והבל היופי“ (לפירוש הגיל אז דאס
זאגן אלע בנות ירושלים)!

(ב) מיט וואס איז „קחו מקחכם לשיש“
א טעם צו נעמען „מכוערות“ דוקא?

מפרשים¹² לערנען אז אויך די
„מכוערות“ האבן מעשים טובים, און
מיט „קחו מקחכם לשיש“ מיינען זיי, אז

(12) אלי רבה הגיל — נעתק לעיל בפנים סעיף

(11) הרמב"ם בהקדמתו לפיה"מ ד"ה אחרי כו'.

ששייכות לזמן הגאולה, כמו הלכות בית הבחירה (שלמדום זה-עתה בימי בין המצרים), וכן הלכות מלכים ומלחמותיהם ומלך המשיח, והן בפנימיות התורה, שנוסף לכך שכללות הלימוד דפנימיות התורה מקרב את הגאולה, „בהאי חיבורא דילך (תורתו של רשב"י) . . יפקון ב' מן גלותא ברחמי"י¹², יש עילוי מיוחד בלימוד החלקים דפנימיות התורה שמבארים עניני הגאולה.

ומה טוב — שלימוד זה יהי באופן ד"עשרה (ציבור) שיושבים (כהתיישבות וקביעות) ועוסקים (באופן של „עסק" בתורה"¹³.

. . . ויש להוסיף לימוד והוראה בשייכות לענין הגאולה גם מהתחלת פרק שלישי — „הסתכל בשלשה דברים":

„שלשה דברים" (סתם) — יש לומר, שגם רומז לגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי, גאולה משולשת וביהמ"ק משולש, שכולל ב' המעלות דגאולה ראשונה ושני, בית ראשון ושני, ושניהם יחד.

ו„הסתכל בשלשה דברים" — „הסתכל" דייקא, שמורה על העיון וההתבוננות בהעמקה יתירה¹⁴ בענין הגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי („שלשה דברים"), מתוך צפי' והשתוקקות מיוחדת, „אחכה לו בכל יום שיבוא"¹⁵, שיבוא בכל יום, ביום זה ממש, ועאכו"כ כשעומדים על סף הגאולה, שההסתכלות בשלשה דברים היא ביתר שאת וביתר עוז.

ויש לומר, שההסתכלות בעניני הגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי („שלשה דברים") פועלת שלימות בכל עניני העבודה שנכללים ב„שלשה דברים" — ג' הקוין דתורה עבודה וגמילות

מזל ניט קוקן אויף, יופי' און „משפחה", נאָר בלויז אויף יראת שמים ומעשים טובים („לשום שמים").

אַבער דער פירוש פאָדערט ביאור, וואָרום אויך די אמירה פון די מיוחסות, תנו עיניכם למשפחה קומט, בפשטות, אַרויסברענגען די רוחניות'דיקע מעלה פון יחוס משפחה — ווי דער תוספת יו"ט זאָגט, שמן הסתם המיוחסות הן יראות ה"י¹⁶ — קומט אויס, אַז אויך דער בוחר זיין די מיוחסות איז, לשום שמים, איז אין וואָס באַשטייט דער יתרון פון, לשום שמים" ביי די „מכוערות" ?

ד. בהמשך צו דער ברייתא הנ"ל ברענגט די גמרא אַ מאמר (פון „עולא ביראה אמר רבי אלעזר") — און דער-מיט ווערט נסתים די מסכתא — „עתידי הקביה לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בג"ע וכל אחד ואחד מראה באצבעו שנאמר¹⁷ ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו".

די שייכות פון דעם מאמר צו דער משנה איז פאַרשטאַנדיק בפשטות: בהמשך צו דעם וואָס די משנה דער-ציילט אַז, בנות ירושלים יוצאות וחולות (כמו לחול במחלות¹⁸ — רש"י) בכרמים כו", ברענגט די גמרא דעם מאמר אַז, עתידי הקביה לעשות מחול לצדיקים כו"¹⁹.

אויף „מראה באצבעו איז רש"י מפרש: „ואומר זה ה' קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו"; אויך תוס' זאָגט עדין, וז"ל: כל אחד ואחד מראה הקביה באצבעו שנאמר הנה אלקינו זה קוינו לו וגו' נגילה ונשמחה בישועתו.

איז תמוה ביותר: וואָס ויינען רש"י ותוס' מוסיף²⁰ אויף דעם וואָס איז מפורש אין גמרא²¹ ?

(13) ומפרש שהמיוחסות אומרות, שטר החו . .

אשה יראת ה' גר".

(14) ישע"י כה, ט.

(15) שופטים כא, כא.

(16) ר"ל ששייך ג"כ לטיוס המשנה — „וכהיא צאינה וראינה כנות ציון במלך שלמה וכי", היינו שהמחול דבנות ציון שייך למלך שהשלים שלו (הקביה) (רש"י ורע"ב למשנה כאן) — ועדין עתידי הקביה לעשות מחול כו".

(16) וכע"ז — אין פרשי' ותוס' אלו.

(17) בדוחק גדול אפ"ל שכוננת התוס' היא שיש לגרוס תיבת (מראה) הקביה — ע"ד גירסת הירושלמי (מגילה פ"ב ה"ז. מר"ק פ"ג ה"ז), מראין אוחו". וראה הגירסא בדק"ס כאן, מראה עליה. וראה לקמן הערה 41. וראה מראה הפנים לירושלמי (מגילה שם) ביאור בכוננת התוס'.

ובכל אופן צ"ע בפרשי', שמשנה מלשון הכתוב,

(12) זחי"ג ככד, ב — ברע"מ. הובא ונת' באגה"ק שם.

(13) אבות פ"ג מ"ז.

(14) ראה שר"ע אדה"ז א"ח סקכ"ח סל"ז. ועוד.

(15) נוסח „אני מאמין" הנדפס בסידורים וכי'. וראה לקר"ש חכ"ג ע' 394.

לפעולותיו של בעל ההילולא דעשרים באב) בהפצת התורה והמעיינות חוצה, מארחת ומכבדת את תלמידיו ושלוחיו וההולכים בדרכיו ואורחותיו בהפצת התורה והמעיינות חוצה —

ש"נפלאות" אלו (שכבר ראו בפועל) מעוררים ומדגישים שתיכף ומיד רואים הפלא הכי גדול — גאולה האמיתית והשלימה עלי' נאמר, "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", "נפלאות" גם בערך ליצי"מ'.

... ובנוגע לפועל:

כיון שנמצאים על סף הגאולה האמיתית והשלימה שבה יהיו כל הענינים באופן של בלי גבול — צריכה להיות ה"טעימה" (בערב שבת, ש"טוב לטעום מכל תבשיל ותבשיל") מהבלי גבול דהגאולה, ע"י ההוספה בעניני התומ"צ באופן שלמעלה ממדידה והגבלה.

ובפרטיות יותר — הוספה בלימוד התורה (מוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה") הן נגלה דתורה והן פנימיות התורה, כולל לימוד עין יעקב, אגדה שבתורה, ש"רוב סודות התורה גנוזין בה"י, ועוד ועיקר, לימוד פנימיות התורה, כדברי האריז"ל (שיום ההילולא שלו בחמשה מנ"א) ש"בדורות אלו האחרונים מותר ומצוה לגלות זאת החכמה", ובמיוחד לאחרי שנתבארה בתורת החסידות באופן ששייך להבנה והשגה דכאר"א מישראל,

והדגשה מיוחדת על ההוספה בלימוד התורה בעניני הגאולה — הן בנגלה דתורה, ובפרט בספרו של הרמב"ם שכולל גם ההלכות

יש לומר, אז רש"י ותוס' זיינען מחולק אין דעם פירוש פון די ווערטער, שנאמר ואמר ביום ההוא הנה גר':

רש"י איז מפרש, אז די גמרא לערנט ארויס פון דעם געבראכטן פסוק ניט נאר אז, כל אחד ואחד מראה באצבעו", נאר אויך אז זיי וועלן בשעת מעשה זאגן די ווערטער (פון דעם פסוק), "זה ה' וגו'": און דערפאר איז רש"י מוסיף אויף לשון הש"ס: (מראה באצבעו), ואומר (זה ה' וכו'), ד.ה. אז בשעת דעם מחול וועלן זיין ביידע ענינים: (א) מראה באצבעו, (ב) ואומר זה כו'.

אויף דעם זאגט תוס', כל אחד ואחד מראה הקב"ה באצבעו שנאמר הנה אלקיננו זה וכו', ער איז משמיט די התחלה פון פסוק, ואמר ביום ההוא — דערמיט מיינט תוס' צו קלאר מאכן, אז (א) די גמרא איז בלויז אויסן די רא"י (שנאמר) אויף, מראה (הקב"ה) באצבעו, און (ב) די התחלה פון פסוק, ואמר ביום ההוא (די אמירה) איז ניט שייך ונגע דא.

מען דארף אבער פארשטיין: וואס זיינען די סברות פון די שיטות (די מחלוקת צווישן רש"י ותוס'), צי די אמירה של הצדיקים איז נוגע דא אין דער סוגיא, אדער ניט?

ובמקום הנה אלקיננו זה כתב זה ה"י וראה מראה הפנים שם.

- 18) כאמרו זה"י — ראה חדא"ג מהרש"א כאן.
- 19) ועד"ז פי' רבינו גרשום כאן, ומראין זה לזה ואומרים הנה אלקיננו וכו'. וראה לקמן הערה 41.
- 20) עפ"י מובן גיכ מה שרמזו התיבות (שבאמצע הפסוק) ויושיענו זה ה' קיינו לוי' בגוגר', ולא העתיקו בפירוש — כי הרא"י לנדרד היא רק מהתחלת הכתוב (אלקיננו זה"י — מראה באצבעו), וסיום הכתוב (נגילה ושמחה בישועתו — שזה יהי בעת שמחה, מחול').
- 21) בפסוקים הל' שזה שפרש"י, ואומר' —

ו. דער ביאור בכל זה: עס איז מובן ופשוט, אז דאס וואס בנות ירושלים יוצאות כר' אין די טעג פון ט"ו באב און יוהכ"פ, איז געווען אן ענין פון קדושה; איז במילא אויך מובן, אז זיי האבן דאן ניט געמיינט ארויס-ברענגען זייערע גשמיות'דיקע מעלות (יופי, עשירות 22 א.ד.ג.) כשלעצמן — נאר אזעלכע מעלות וואס ע"פ תורה זיינען זיי ראוי צו זיין א טעם וסיבה צו שידוך ונישואין.

[לדוגמא דאס וואס די 'יפיפות' זאגן, תנו עיניכם ליופי', מיינען זיי די מעלה האמיתית (הרוחנית) אין דעם 23, ווארום יופי גשמי נעמט זיך פון יופי רוחני. וכידוע 24, אז דאס וואס עס ווערן גע-בארן קינדער שיינע בגשמיות איז אפ-הענגיק פון דעם וואס די הנהגה פון אב ואם איז בקדושה וטהרה וכו' (וואס דעמאלט באקומען די קינדער שיינע רוחניות'דיקע תכונות (ולבושי הנפש) 25, און דערפאר זיינען זיי שיין אויך בגשמיות)].

און אין דעם זיינען פאראן צוויי מעלות: (א) די מעלה פרטית וואס איז דא ביי דער בת ירושלים במיוחד; (ב) די מעלה כללית וואס אלע בנות ירושלים האבן: די מעלה ווערט איבערגעגעבן צו

שתי אמירה בעת המחול — הוא להדגיש יותר הקשר להמחול דבנות ירושלים שהיו אומרות כר' אבל עפ"י צ"ע למה פליגי תוס' ע"ז.

- 22) כגירסת הע"י.
- 23) ראה תרא' ויצא כג, ב ואילך. תיבת שם ד"ה ורחל היתה (פ"א, פ"א-י"ב). ועוד. ולהעיר ממחיל (סנהדרין כ, א). שקר החן זה דורו של משה והבל היופי זה דורו של יחושע כר' (וראה הדיעות בזה בגמרא שם) — נת' בדי' יהיה אומן תרכ"ז, ועוד.
- 24) ראה מס' כלה פ"א. נדרים כ, א.
- 25) ראה ר"ח שער הקדושה פס"ז. ועוד. תניא ספ"ב.

- 6) מיכה ז, טו.
- 7) ראה אודה"ת נ"ך עה"פ (ע' תפז). ויש"נ.
- 8) שר"ע אדה"ז אר"ח סר"ס ר"נ.
- 9) פרש"י תענית שם.
- 10) תניא אגה"ק סכ"ג.
- 11) שם סכ"ז (קמב, ב).

קינדער און קינד'ס קינדער עד סוף כל הדורות.²⁶

און אין דעם איז דער חילוק צווישן דער משנה און דער ברייתא:

אין דער משנה רעדט זיך בעיקר וועגן דער מעלה כללית, וועלכע איז דא ביי אלע בנות ירושלים — (א) ביי יעדער בת ירושלים איז דא א מעלה רוחנית, וואס מצד דעם איז זי אין סוג פון „אשה יראת ה' היא תהלהל“: און (ב) די מעלה איז ביי איר איינגעווארצלט אין אן אופן אז דאס וועט זיך איבער-געבן צו די קינדער וועלכע זי האט און איז מחנך, ווי ס'איז מרומז אין צווייטן פסוק וואס די משנה ברענגט: „תנו לה מפרי ידי ויהללוה בשערים מעשי“

ניט נאר מצד מעלות עצמה (וועלכע זיינען שוין אויסגעקענט באריכות ובפריטיות פריער — גמלתהו גר ותעש גר מפרי כפי גר) איז היא תהלהל,

נאר אויך מצד אירע קינדער — „פרי ידי“ און „מעשי“ — איז „תנו לה“ און „ויהללוה בשערים“.

משא"כ די ברייתא רעדט וועגן דער פריטיות'דיקער (רוחניות'דיקער) מעלה פון יעדן סוג פון „בנות ירושלים“, כדלקמן.

1. וואס איז די וודאות אז יעדע בת ירושלים איז אין סוג פון „אשה יראת ה'“, און אז דאס איז אן אופן פון „פרי ידי ומעשי“ כנ"ל — זאגן דערויף די בנות ירושלים „בחור שא נא עיניך וראה כו' אל תתן עיניך בנוי תן עיניך במשפחה“:

מען דארף ניט קוקן אויף מעלות (הן רוחניות'דיקע והן גשמיות'דיקע) ווי מען זעט זיי מיט די אויגן, ע"ד הרגיל [אל תתן עיניך בנוי — אין דעם ברייטערן מובן פון „נוי“], נאר עס דארף זיין „שא נא עיניך וראה“ (עדמשינ'י²⁷ „שאו מרום עיניכם — וועט זיין — וראה מי ברא אלהי“ — מיט א העכערן און פנימיות'דיקן בליק: זען דעם שורש ומקור²⁸ פון וואנעט עס שטאמען און קומען אראפ די מעלות —

און דאס מיינט „תן עיניך במשפחה“

— וואס אין ברייטערן זין²⁹ מיינט „משפחה“ ניט נאר די עלטערן כו', נאר אלע וואס האבן א ווירקונג און השפעה אויף איר (רוחניות'דיקן) מהות — כולל אירע מלמדים ומחנכים (ווי מען גע-פינט בכמה מקומות בחז"ל³⁰ אז זיי ווערן באצייכנט און גערופן „עלטערן“ פונעם תלמיד ומחונך), ובפרט ובמיוחד (וויבאלד אז לשון משפחה יארט על כל העם³¹)

דאס וואס זי איז ממשפחת ישראל, בת שרה רבקה רחל ולאה, די אמהות, פון וועמען זי האט בירושה אירע אידישע תכונות.

און דעמאלט וועט מען זען, אז (א) אפילו ביי אזעלכע וואס מען באמערקט ניט אין זיי קיין מעלה רוחנית — איז דאס נאר בחיצוניות, אבער בפנימיות, וויבאלד אז זי איז ממשפחת ישראל, איז זי אין סוג פון „אשה יראת ה' היא

27 ישעי' מ. כו.

28 ראה גם אהיה לאיכה (ניד ח"ב) ע' אצו.

29 מתאים ללשון המשנה שהיא „דבר קצר וכולל ענינים רבים“ (כנ"ל סעיף ב').

30 ראה סנהדרין יט. ב. צט. ב. ספרי ורשי

עה"ס (ואתחנן ו. ז) ושנתת לבניך.

31 מצודת דוד לעמוס ג. א.

לד.

דובר כמ"פ בתקופה האחרונה שלפי כל הסימנים נמצאים אנו ב„שנה שמלך המשיח נגלה בו“ (נוסף על החשבון דערב שבת לאחר חצות שמתחיל בשנת ה'תשנ"א¹) — כמרומז בהר"ת (שנתפשט בכל ישראל), „הי' תהא שנת נפלאות אראנו“, ובפרט שבמשך השנה ראו בפועל (ויראו עוד) כו"כ מאורעות שהם „נפלאות“, ויתירה מזה, שכל א' מהם הוא באופן של „פלא“ גם ביחס לה „פלא“ שלפניו, פלא לגבי פלא שמעורר התפעלות חדשה.

— כולל גם ה„פלא“ שמתרחש בימים אלו ממש: כינוס אנ"ש והשלוחים שיחיו במדינת רוסיא, שהתכנסו מכו"כ מקומות (גם משאר מדינות שבעולם) בעיירה ליובאוויטש, כולל גם כדי להשתטח על ציוני קודש של רבותינו נשיאינו ששם מנוחתם כבוד, וגם על הציון הק' של אאמו"ר ז"ל (שיום ההילולא שלו, עשרים באב, מתברך מיום הש"ק זה), ונוסף לזה, מתכנסים בעיר הבירה דכל המדינה, מאסקווא כדי להתייעץ ולהתדבר יחדיו („איש את רעהו יעזורו“), מתוך אהבה ואחדות, „כאיש אחד בלב אחד“ ולקבל החלטות טובות להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה בכל המדינה ובכל העולם כולו, ויה"ר שיהי' הכינוס בהצלחה רבה ומופלגה, ובאופן של הוספה כפולה ומכופלת, „דמוסיף יוסיף“, ועד להוספה שלמעלה ממדידה והגבלה — שמאורע זה הו"ע של „נפלאות“, שאותה מדינה שלחמה נגד פעולותיו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו (ועד"ז בנוגע

1) יל"ש ישעי' רמז תצט.

2) ראה סוד"ש ה'תשנ"א ע' 254. וש"נ.

3) ישעי' מא. ו.

4) פרשי' יתרו יט. ב.

5) תענית בסופה.

און דערפאר לערנען תוס' אז דא איז ניט געווען קיין התכללות המדריגות — ווייל „התכללות“ איז שייך נאר אין „התפשטות“, וואס גיט אן אַרט פאַר אַ צווייטער מדריגה שחוץ הימנו. אָבער אין דער נקודה עצמית פון איין מדריגה איז ניטאָ קיין אַרט פאַר אַ צווייטער דרגא — וּבמילא מוז מען זאָגן, אַז דער שלום ואחדות שבמחול איז בלויז אין דעם ערשטן אופן הנ"ל“ (סעיף י"ד).

און דאָס איז אויך מתאים מיטן מאמר חז"ל“ אַז לעתיד איז, כּל אחד נכוה מחופתו של חברו — „חופה“ איז בחי חוּפּה (פ"א בסג"ל) מקיף, דער, כּתרי

(43) ע"ד ספי דתוה — ראה המצויין בהערה הבאה.
 (44) ע"ד התכללות של כחות העצמים שהוא לא מצד עצמם ולא בהם כ"א מצד מקורם... שהן כולן שוכנות במקום אחד“ (וההתכללות הכוחות זה עם זה, מה שכל הכוחות כלולים זמין, הוא רק בכחות הגלויים) — ראה בארוכה ד"ה למרבה המשרה ת"ש (בסה"מ קונטרסים ח"ב), ובכ"מ. (45) בי"ב ע"ה. א.

הנפש (וכנ"ל סעיף ו', אַז יופי גשמי נעמט זיך פון יופי רוחני), און דערפאר זאָגן זיי „תנו עיניכם ליופי“ — די וואָס מעלתן איז באופן גלוי“.

„מיוחסות“ — אַזעלכע וואָס אין זיי אַליין זעט מען ניט אַזוי אַפֿן זייערע מעלות ותכונות טובות, וויבאַלד אָבער אַז זיי שטאַמען פון משפחות מיוחסות, פון בעלי תורה ומדות טובות מדור דור, קען מען זיין זיכער אַז זיי האָבן אויך זייערע טעכטער מחנך געווען צו גיין און פירן זיך אין דעם דרך פון זייער משפחה, און אויפן זעלבן וועג וועלן זיי מחנך זיין אויך זייערע קינדער — און דערפאר זאָגן זיי „תנו עיניכם למשפחה“, מיינענדיק „משפחה“ אין דעם מובן המצומצם, די משפחה פרטית.

„מכוערות“ — אַזאַ סוג בנות ירושלים, אין וועלכע מ'זעט ניט מעלות רוחניות — אויך ניט בהנהגה פון זייערע עלטערן, און זיי האָבן אויך ניט געהאַט אימיצן אַנדערש וואָס זאָל זיי מחנך זיין כדבעי — און אַזוי זיינען זיי „מכוערות“ ברוחניות און במילא אויך בגשמיות.

אָבער דאָס זיינען בנות ירושלים, וואָס די ידיעה גופא אַז זיי זיינען מכוערות רופט ביי זיי אַרויס אַ תנועה פון מרירות ושפלות וביטול“³¹, און ניט קוקנדיק וואָס זיי האָבן ניט געהאַט פון וועמען צו מקבל זיין מעלות נעלות — זיינען זיי אַליין אויף זיך מקבל עול מלכות שמים — בדרך קבלת עול: ביז דאָס גופא

תתהלל“ (כאַטש דערווייל איז דאָס פאַר- באַרג): (ב) נאַכמער, אַז די אמת'קייט פון די מעלות פון „בנות ירושלים“ באַ- שטייט ניט אין „גוי“ — די מעלות ווי זיי זעען זיך בחיצוניות [ווייל „שקר החן והבל היופי“] — נאַר דווקא די מעלות וואָס זיי זיינען אין אַז אופן פון „משפחה“: דאָס זיינען ירושה'דיקע מעלות וואָס גיבן זיך איבער מדור לדור.

ת. אויף דעם איז די ברייתא מוסיף, אַז נאָך דעם ווי מ'באַוואָרנט דעם „תן עיניך במשפחה .. אשה יראת ה' היא תתהלל“ — אַז מ'קוקט און מ'דערזעט די עצמיות'דיקע מעלה („משפחה“) פון יעדער בת ישראל, וואָס מצד דעם איז זי „אשה יראת ה'“ — דעמאָלט קען אין דעם „תתהלל“ אַריינגענומען ווערן (ניט נאַר איר „יראת ה'“, נאַר) אויך איר חן ויופי“³², וואָרום דעמאָלט זיינען אויך זיי אמת'דיקע מעלות.

און דערפאר געפינט מען אין דער ברייתא אַז יעדער סוג פון די בנות ירושלים האָט דערנאָך אַרויסגעזאָגט זיין פרטית'דיקע מעלה (הנגלית ונראית):

„יפיפות“ — די בנות ירושלים וואָס מ'זעט בגלוי זייערע (רוחניות'דיקע) מעלות און דעם יופי פון זייער תכונות

31. שוהו הפירוש הפנימי בפסוק זה, דכאשר האשה היא יראת ה', אזי היא תתהלל גם בחן ויופי. ועדין הוא הפירוש במש"נ (ירמ"ט, ט, כ"ב) „אל יתהלל חכם בחכמתו... הגבור בגבורתו... עשיר בעשרו... כי אם בואת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי גוי“ — דחכמה גבורה ועשירות מציע אינן ראויות להתהלל בהן: אבל כאשר הן אצלו רק בכדי שיהי „השכל וידוע אותי“ (ראה שבת צ"ג, א. נדרים לח, א), אזי מתהלל גם במעלות אלו. — ראה ד"ה אל יתהלל גר לאדמו"ר הזקן (תנחות הרי"ם ע' עת). סה"מ תקס"ח ע' מא). אוה"ת לניד (ח"א וח"ב) ירמ"ט שם.

32. ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 262.
 33. ראה עדין בענף יוסף לע"י כאן בנוגע להעניות (בגירסת הע"י), שאין להם שום מעלה מסתמא הן צנועות שלכו נשבר הם אמרו אשה יראת ה' כ"י. וראה גם לקו"ש ח"ט ע' 125 בבאור סיפור השי"ם (תענית כ, ב), באדם א' שהי מכוער ביותר כ"י, ע"ש.

רופט ביי זיי ארויס דעם הרגש נעלה וואס זיי זאגן ארויס אין די ווערטער „קחו מקחכם לשום שמים, אז זיי ווילן אזעלכע חתנים וואס זיינען אויסן אינגאנצן לשיש, ניט טראכטנדיק וועגן מעלות וכו'“.

און דורכדעם קומט דערנאך ארויס בגלוי אז אויך זיי האבן די מעלה פון „משפחה“ — וואס דערפאר זאגן אויך די מכווערות (צוזאמען מיט אלע בנות ירושלים, ווי אין דער משנה), תן עניך במשפחה — ווארום אט די צובראכנע קייט וואס א אידישע טאכטער האט דערפון וואס זי איז פון די מכווערות, און קיין מעלה רוחנית, נעמט זיך פון דעם וואס זי איז ממשפחת ישראל, א בת שרה רבקה רחל ולאה, און דערפאר איז זי מרגיש ווי ס'איז „מר“ עזבך את ה' אלקיך“.

ט. דער חילוק הנ"ל צווישן דער משנה און דער ברייתא (אז אין דער משנה רעדט זיך וועגן דער מעלה כללית פון אלע בנות ירושלים און די ברייתא רעדט וועגן די פרטי המעלות פון יעדן סוג) זאגט זיך אויך ארויס אינעם אונטערשייד בתוכן והמשך הענינים פון דער משנה און ברייתא.

אין דעם מחול האט זיך אויסגע- דריקט די אחדות און שלום וואס איז געווען צווישן די בנות ירושלים (וואס

34) להעיר מדיה ויהי אומן הנ"ל, ד.א.ש. יראה ה' דורו של רבי בריא שהי להם מסין על התורה — והרי ידוע (ד"ה אין הקביה בא כטרוניא בסה"מ קונטרסים ח"ג ע' ק"ט ואילך) וסה"מ אידיש בתחלתו. ד"ה אני ישנה תשים, דעיקר ענין המסין הוא בזמן הגלות ועקבתא דמשיחא דוקא, בחי רגל ועקב (שאין שם גילוי כחות הפנימיים). וראה לקוטי לרי"צ (אגרות) ע' שסג בס"י, ובלבד שתעטרנו בוהובים (שאמרות המכווערות).
35) ירמ"ב י"ט.

36) משנה כאן.

37) שה"ש ג, יא.

38) רש"י ורע"ב למשנה כאן.

39) עדמשת' (לקר"ש ח"ד ע' 1141 ואל"ף)

ההפרש בין „להיות לאחדים“ ו„אחד“, עיי"ש.

39) ראה סנהדרין לח, א.

דערפאר זיינען זיי יוצא, בכלי לבן שאולין שלא לבייש את מי שאין לר'“ — און דערמיט איז מובן דער המשך המשנה, וכה"א צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה — „במלך שהשלום שלו“³⁶: דאס איז די הסברה. ווי אזוי קען זיין אחדות ושלום צווישן אלע בנות ירושלים — דורך „צאינה וראינה גו' במלך שלמה“, ווען דאס איז פארבונדן מיט „מלך שהשלום שלו“, וואס ער מאכט שלום צווישן אלע בנות ירושלים.

און די אחדות איז אויף צוויי אופנים³⁷: (א) מצד נקודה הפנימית שבהן הערט זיך אן ווי זיי זיינען מלכת-חילה איין מציאות, די מציאות פון „בנות ירושלים“, און קיין חילוקים: (ב) אפילו מצד המעלות פרטיות שבהן — וואס אין דעותיהן וכו' שוות³⁸, אין דעם איז יעדע איינע אנדערש פון צווייטער — זיינען זיי באחדות און בשלום.

און דאס איז דער חילוק צווישן דער משנה און ברייתא: אין דער משנה רעדט זיך וועגן דעם כלל פון בנות ירושלים (פון אידן), ווי זיי זיינען איין מציאות: און אין דער ברייתא, האו עס הערן זיך אן זייערע פרטים, ווערט אויפגעטאן אז דער שלום ואחדות איז געווען ניט דערפאר וואס עס זיינען בטל געווארן די מעלות פרטיות (ד.ה. זיי האבן זיך דעמאלט ניט אנגעהערט), נאר אדרבה: ניט קוקנדיק אויף די חילוקים גלויים צווישן די מעלות שונות פון בנות ירושלים, וועלכע זיינען דורך

און דאס איז דער חידוש פון רש"י: „כל אחד ואחד מראה באצבעו ואומר זה ה' וכו'“, ד.ה. יעדער צדיק וועט אויך „זאגן“ — משפיע זיין — צו די אלע אנדערע צדיקים⁴¹ שבמחול, פון זיין עבודה ומדריגה.

משי"כ לדעת התוס' איז אינעם מחול געווען נאר „מראה הקביה באצבעו“, אבער די אמירה (ואמר ביום) איז ניט צו די אנדערע צדיקים אין מחול, אלס השפעה (נאר ס'איז בלויז אן אמירת שבת וכיו"ב) — ווייל לשיטתם איז דער שלום ואחדות שבמחול ניט אין אן אופן פון התכללות הבחינות והמדריגות, כדלקמן.

יא. דער ענין פון „מחול“, אין אן עיגול, איז מרמז אויף בחי בלי גבול „שאיין לו סוף“ (כמבואר ברבינו בחיי⁴²) — און „עתידי הקביה לעשות מחול לצדיקים“ מיינט, אז זייער תענוג ושמחה כו' וועט זיין למעלה ממדידה והגבלה. ד.ה. עס וועט טאקע זיין „כל אחד ואחד מראה באצבעו“ — יעדער לויט זיין מדריגה ובחינה פרטית כניל, נאר דאס וועט זיין אין אן אופן אז עס וועט לייכטן די נקודה עצמית (דער „כתר“) פון זיין מדריגה וואס איז למעלה ממדידה והגבלה.

זיי ארויסגעזאגט געווארן בפירוש, זיינען זיי אלע צוזאמען געגאנגען אין איין מחול, בשלום ואחדות.

און דערמיט איז מבואר וואס די גמרא ברענגט בהמשך צו דער ברייתא דעם מאמר „עתידי הקביה לעשות מחול לצדיקים כו' וכל אחד ואחד מראה באצבעו כו'“ — וואס דאס מיינט אז יעדער צדיק וועט „אנווייזן“ אויף הקביה מיט זיין אצבע, לויט זיין דרגא והשגה⁴⁰ — און פונדעסטוועגן וועלן זיי דאן אלע זיין פאראייניקט אין איין מחול.

י"ד. בפרטיות, איז אין דעם צווייטן אופן פון שלום ואחדות (— אויך מצד הפרטים) זיינען דא צוויי אופנים — ובענינו (אין דעם שלום צווישן די צדיקים):

(א) אע"פ אז יעדער צדיק איז אן דערש פון דעם צווייטן בעבודתו ובמדי- ריגתו — וויבאלד אבער אז הקביה „יושב ביניהם“, וואס ביי דעם אויב- ערשטן זיינען דאך די אלע חילוקי מדריגות קיין סתירה ניט איינער צום צווייטן, איז ער ב"ה „עושה שלום במרומיו“ צווישן זיי, אז אלע צדיקים, צוזאמען מיט זייערע חילוקים, זאלן שטיין בהתאחדות כולם יחד (אין איין מחול).

(ב) עס איז דא השפעה והתכללות פון איינעם מיטן צווייטן, יעדער איינער איז משפיע פון זיין עבודה ומדריגה צום צווייטן, ביז אז עס ווערט א התכללות והתאחדות גמורה צווישן אלע חילוקי מדריגות פון צדיקים.

40) ראה עיין יעקב לע"י כאן. וראה מראה הפנים הנ"ל.

41) ומודגש יותר בלשון רבינו גרשום, ומראין זה לזה האומרים כו' — ועפ"י י"ל, דמה שתוס' מוסיפים חיבת, (מראה הקביה" (ראה לעיל הערה 17) הוא להדגיש, דוח ש. כארא מראה כו', הוא לא ש. מראין זלי"ו, כיא (רק) על הקביה (באופן שאין שייך לזולת), כדלקמן שלדעת התוס'. ואמר ביום ההוא" הוא אמירת שבת כו'.

42) תרומה כה, לא (בסופו). ועוד. נעתק בעצ' יוסף לע"י כאן. וראה לקרת התחנן ו, סע"ב. חנוך לער ס"ע 21 (31).